

HUMPPILA JÄRVENSUO 2

Kivi- ja varhaismetallikautisen
asuinpaikan kaivaus

Lauri Pohjakallio 2001

Arkkistol. O. 14/16.1.2002

M

HUMPPILA
Huhti
Järvensuo 2

Peruskartta: 2113 02 Humppila

x= 6756 08

y= 2462 52

z= n. 102.5

kl. Huhti

tl. Suosaari 2, rek. no: 1:795

om. Väinö Mäki, os. Rautasuontie 74, 31640 Humppila

Löydöt: KM 32925: 1-288. Kaivauskertomuksessa mainitaan vain alanumerot.

Valokuvat: Lounais-Hämeen museo F. 7964-7978, V.F. 1519-1540

Tarkastukset: Ari Siiriäinen ja Juha Laurén 1985

Inventointi: Jyri Saukkonen, Humppila, kiinteiden muinaisjäännösten arkistoinventointi 1988

Humppilan Järvensuo 2 kivi- ja varhaismetallikautisen asuinpaikan kaivaus 4.-15.6. 2001.

Järvensuo 2 asuinpaikka löytyi kesällä 1985 Ari Siiriäisen Järvensuo 1 asuinpaikalla suorittaman kaivauksen aikana. Tutkijoiden tällöin ympäristössä suorittamiin maastotarkastuksiin liittyen Ari Siiriäinen ja Juha Laurén paikansivat Järvensuo 2 asuinpaikan ja ajoittivat sen tekemiensä löytöjen perusteella vasarakerroskulttuurin aikaiseksi. Löytäjään he eivät ottaneet talteen tai ainakaan niitä ei ole luetteloitu.

Nyt suoritettu tutkimus lähti liikkeelle Heikki Matiskaisen ja venäläisen Mihail Zhilininin vuonna 2000 Järvensuolle tekemästä tutustumiskäynnistä, jolla myös allekirjoittanut oli mukana. Tällöin teimme Heikki Matiskaisen kanssa Järvensuo 2 asuinpaikalle noin 20 x 20 cm kokoisen koekuopan (merkitty kaivauksen 2001 pintakartalle), josta löytyi kvartsi-iskoksia, palanutta luuta ja shamonet-tesekoitteinen saviastianpala. Ne on liitetty kaivausrudun 500/506 ensimmäisen kerroksen löytöihin (38, 41 ja 42).

Otin yhteyden Humppilan kuntaan ja laadin kaivauksen kustannusarvion, jonka kunta hyväksyi. Sen mukaisesti kunta maksoi kaivauksesta aiheutuneet kulut sekä palkkasi kaivaustyövoiman, tutkimus-apulaiseksi arkeologiaa opiskelevan Kati Salon. Hän toimi kartanpiirtäjänä kentällä, piirsi kartat puhtaaksi ja luetteloï löydöt. Lisäksi Kati Salo otti löytyneet palaneet luut määritettäväkseen niitä Tukholmassa, jossa opiskelee seuraavan vuoden.

Kaivaustyövoimaksi Humppilan kunta palkkasi kunnan nuoria, jotka näin saivat kesätyöpaikan. Lisäksi kaivaukseen osallistui kahden päivän ajan Forssan Yhteislyseon arkeologian kurssin oppilaat sekä muutama vapaaehtoinen, joista jokioislainen Jasse Tiilikkala oli mukana koko kaivauksen ajan.

Kaivausalue

Asuinpaikka sijaitsee kuivatun Rautajärven eteläpuolella, muinaisella pohjoiskoillinen – etelälounas –suuntaisella, loivasti viimeksi mainittuun suuntaan laskevalla muinaisella rantaterassilla. Sen länsi-

luoteispuolella on selvästi erottuva muinaisranta. Terrassin koillis- ja itäpuolella maasto kohoaa kalioisiksi mäennyppylöiksi. Eteläpuoli on tasaista ja järvi on avautunut länsi- ja pohjoispuolella.

Kaivaus

Kaivausalue valittiin kesällä 2000 tehdyn koekuopan kohdalta, joka on merkitty pintakartalle ruutuun 500/ 506¹. Paikalla oli muuten kuusikkoisessa, sammalpeitteisessä ja ruohottuneessa metsässä avoin kohta, joten puita ei jouduttu poistamaan. Paalutus suoritettiin rantaterassin suuntaisesti. Se ei ollut yhteneväinen pääilmansuuntien kanssa, vaan poikkesi niistä vähän. Kuten kaivauskartoista selviää, kaivausalue rajattiin 4 m² ruutuihin niin, että se käsitti yhteensä 68 m² alan, 6 m rantaterassin suuntaisesti ja 14 m poikittain. Metsän puolelta neljän viimeisen metrin osalta kaivettiin vain kahta keskimmäistä ruutua. Ruudusta 504/510 kaivettiin linjan 510 vierestä 20 cm leveä kaista (vrt. tasokartta 1).

Kiintopisteeksi valittiin kaivausalueen pohjoiskoillispuolella olevan, ympäristöstä selvästi erottuvan, suuren maakiven korkein kohta. Sitä ei merkitty millään lailla. Kiintopisteeseen on kaivausalueen luoteiskulmasta matkaa 14 m 70 cm, suuntaan 172°. Kiintopisteen korkeutta merenpinnasta ei mitattu.

Kaivaus suoritettiin tasokaivauksena siten, että ensin poistettiin turve lapioilla ja humus kaivauslas-toilla. Tarkoitus oli poistaa ensin turve ja humus moreenimaan tasoon ja sen jälkeen 10 cm:n kerros kerrallaan. Maastosta ja etenkin levottomista kaivajista johtuen siinä ei onnistuttu. Tasoon kaivaminen oli joillekin murrosikäisille pojille ylivoimainen tehtävä. Kaivaustasojen paksuudet selviävät kaivauskartoista.

Ylimmät löydöt sekoittuivat humukseen. Tämä johtui varmaankin siitä, että paikalla oli ohut turve ja humus, jolloin moreenimaan ja humuksen raja on epäselvä. Lisäksi maanomistaja Väinö Mäki kertoi, että hän oli ajanut traktorilla metsässä liikkeessään kaivauskohdan yli ja se oli sotkenut maa-perän pintaa. Traktorin pyörän tekemiksi epäilen myös kaivausalueella havaittuja kuoppia ruuduissa 502/ 506 ja 504/506 (tasokartta 1). Muutakaan selitystä niiden alkuperästä kaivauksessa ei saatu, eikä esimerkiksi löydöt anna viitteitä epäillä niitä esihistoriallisiksi.

Kaivausalueella oli heti turpeen alla, humukseen ja kulttuurimaan sekoittuneena enimmäkseen ohut palomaakerros. Pidän sitä aluksi myöhemmän metsäpalon jäänteinä, mutta kaivauksen edisty-essä en enää sulkenut pois sitä mahdollisuutta, että se voisi olla myös osa kulttuurikerrosta. Mitään selviä esimerkiksi tulisijaan viittaavia kohtia ei ollut. Edellisestä poikkeava oli 3. kerroksessa ruudussa 504/ 502 esiin tullut, kaivausalueen ulkopuolelle jatkuva nokimaaläiskä. Myöskään siinä ei havaittu mitään rakenteellista, joskin siltä osin kaivaus on vielä kesken.

Kaivauskartat on laadittu siten, että pintakartalle on merkitty paalutetun alueen ruutujen keskipistei-den korkeudet. Taso 1 on ensimmäinen tupeen ja humuksen alainen taso, taso 2 seuraava ja kulttuu-rikerros loppuu ilmeisesti tason 3 tienoille. Välillä 500-506/ 500-510 kaivettiin tasoon 4 ja muilta osin tasoon 3, paitsi ruutu 502/512 jäi tasoon 2. Tutkimukseen varattu aika ja rahat loppuivat kes-ken, joten kaivausta ei suoritettu loppuun.

Löydöt

Löydöt on luetteloitu niin, että 1. kerroksen löydöt ovat tason 1 yläpuolelta, 2. kerroksen löydöt tason 2 yläpuolelta jne. Ruudusta 500/ 508 erotettiin neliön kokoinen ruutu 501/ 509, joka kaivettiin

¹ Kaivausruudut on nimetty niiden vasemman alalaidan pisteen mukaan.

ja seulottiin tavallista tarkemmin tarkoituksena saada hyvä otos palaneita luita. Ruudun jako kahteen osaan on huomioitu myös löytöjen luetteloinnissa.

Kaivauslöydöt olivat saviastianpaloja, saviesineen kappale?, kiviesineitä ja niiden kappaleita, kivilaji-iskoksia, kvartsiesineitä ja -iskoksia sekä palanutta luuta, enimmäkseen pieniä muruja. Huomio kiinnittyi siihen, että saviastianpalat olivat enimmäkseen hyvin pieniä. Se voi tietysti johtua siitä, että aikalaiset ovat talloneet ne jaloissaan sellaisiksi, mutta myös päältä kulkenut traktoriura on voinut vaikuttaa asiaan. Asia selvinnee jos kaivaus ulotetaan traktoriuran ulkopuolelle.

Kvartsilouhos?

Asuinpaikalta löytyneet kvartsinkappaleet, joissa oli vielä erottamattomana muitakin kivilajeja, herätti epäilyksen siitä, että niitä ei ole tuotu kovin kaukaa. Rantaterassin jatkeena kaivausalueen etelälounaspuolella on pieni kalliokumpare, jonka kvartsisuoni vaikutti louhitulta. Paikkaa ei tässä yhteydessä tutkittu tarkemmin.

Koekuopat

Tein kaivauksen aikana kaksi koekuoppaa. Kaivausalueen koordinaatiston mukaan ensimmäinen tuli ruutuun 475/ 539. Siinä oli noin 7 cm vahva turve, sen alla 7 cm paksuinen huuhtoutuneen maan kerros, jonka jälkeen tuli koskemattomalta vaikuttava moreeni.

Toisen koekuopan tein rantaterassille kaivausalueen koordinaatiston mukaan ruutuun 475/ 512. Kuopasta löytyi noin 10 cm syvältä, turpeen ja humuksen alta kvartsikaavin. Maaperä oli koskemattomalta vaikuttavaa savikkoa.

Kaivauksen jatkuminen

Asuinpaikan kaivaus jäi kesken. Humppilan kunta on hyväksynyt tekemäni anomuksen ja kustantaa kaivauksen loppuun suorittamisen kesällä 2002.

Forssassa 31.12.2001

HUMPPILA JÄRVENSUO 2

L. Pohjakallio 2001

Pintakartta 1:500

KPL 258

Piirt. K. Salo

□ koekuoppa

506 +	+	-	+	+	+	+	+	+	+				
	179		194		192		190		185		186		179
506 +	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	204		199		191		197		186		180		184
502 +	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	212		186		182		189		182		180		171
500 +	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
500	502		504		506		508		510		512		514

HUMPPILA JÄRVENSUO 2

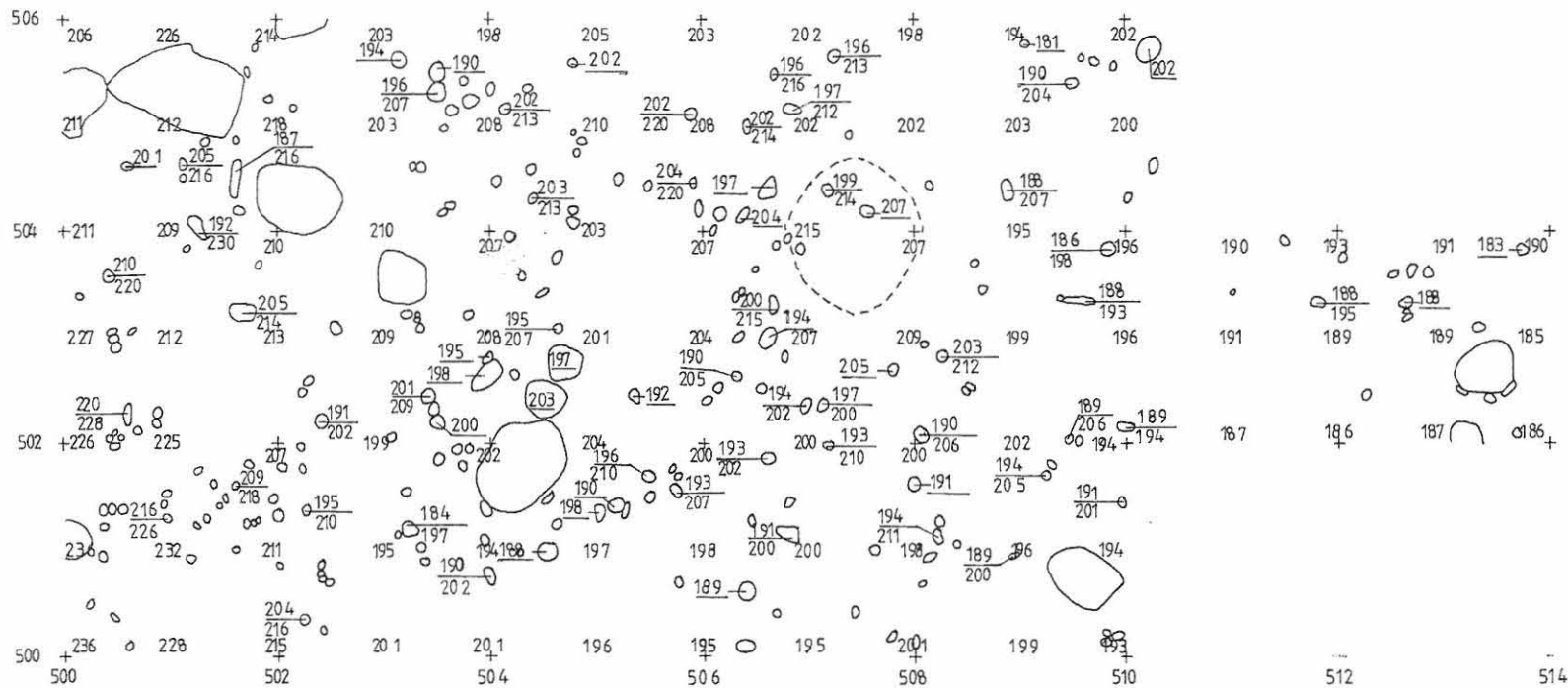
L.Pohjakallio 2001

Taso 2 4-50

--- kuoppa

KPL 258

Piirt. K.Salo

HUMPPILA JÄRVENSUO 2

L.Pohjakallio 2001

Taso 3

KPL 258

Piirt. K.Salo

× falitta *KH32925: 274*

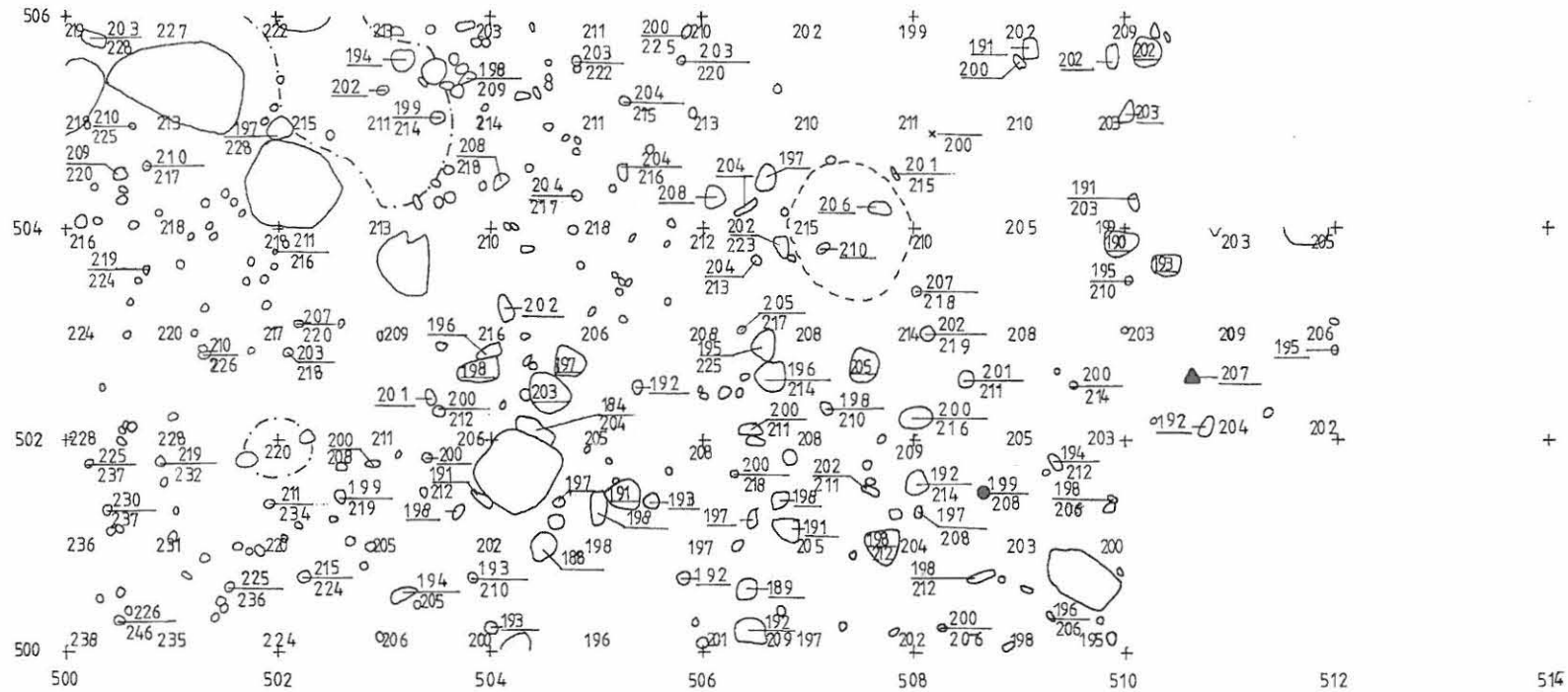
▲ kourutalitta : 185

● kivi kirves : 71

┆ kuoppa

┆ nokimaa-alue

N

Humppila Järvensuo 2

Osteologinen analyysi/ Osteologisk analys

Kati Salo
2002-01-13

Ruutu/ Fyndenhet	Kerros/ Lager	Paino/ Vikt	
500/500	krs 2	2,3 g	
500/500	krs 3	15,5g	
500/500	krs 4	5,1 g	
500/502	krs 3	1,2 g	
500/502	krs 4	1,9 g	
500/504	krs 2	21,7 g	Castor fiber (majava/bäver) T3 dx Cervid (hirvieläin/hjortdjur) phal. Pisces (kalat/fisk) vertebra
500/504	krs 3	4,4 g	
500/506	krs 1	3,3 g	
500/506	krs 2	11,0 g	Castor fiber? radius sin.
500/506	krs 3	3,5 g	
500/508	krs 1	3,6 g	
500/508	krs 2	7,1 g	Castor fiber T3 dx Castor fiber Mc V Exoc lucius (hauki/gädda) dentale sin. 2 kpl
500/508K	krs 2	34,4 g	
500/508	krs 3	40,7 g	Lagopus lagopus tai Lyrurus tetrix (riekko tai teeri/riipa eller orre) radius
500/508K	krs 3	63,2 g	Tetraonidae (kanalintu/hönsfågel) carpo- metacarpus dx. Cypriniformes (särkikalat) Exoc lucius (hauki/gädda) dentale dx. Exoc lucius (hauki/gädda) 3 kpl Pisces (kalat/fisk) costa 5 kpl
500/508K	krs 4	50,9 g	Castor fiber Mt/Mc Cervid (hirvieläin/hjortdjur) humerus Exoc lucius (hauki/gädda) dentale sin. Cypriniformes (särkikalat/mörtfisk) articulare Pisces (kalat/fisk) vertebra Pisces (kalat/fisk) costa 2 kpl Luuesineen katkelma?
502/500	krs 2	0,6 g	
502/500	krs 3	25,4 g	Castor fiber ? V.lumb. Castor fiber radius dex. Dist. Epifys. Castor fiber phalanx Castor fiber ? Ph.1, 2 kpl Martes martes ?(pikkupeto esim. Näätä/ litet rovdjur till ex. Mård) mand
502/500	krs 4	4,2 g	
502/502	krs 3	5,6 g	Alces alces (hirvi/älg) phal.
502/502	krs 4	1,3 g	
502/504	krs 1	0,1 g	

502/504	krs 2	16,3 g	Castor fiber ? costa Castor fiber ? ulna sin. Cervid (hirvieläin/hjorttdjur) humerus
502/504	krs 3	13,8 g	Castor fiber phal.
502/506	krs 1	4,7 g	Castor fiber ulna sin.
502/506	krs 2	43,5 g	Castor fiber radius sin. Alces alces tai Rangifer Tarandus (hirvi tai metsäpeura/Älg eller hjort) Mt II tai V
502/506	krs 3	66,6 g	Castor fiber radius dex. dist. epifys. Alces alces phal.
502/508	krs 1	3,8 g	
502/508	krs 2	1,9 g	
502/508	krs 3	52,3 g	Castor fiber ulna dex. ? Mc tai Mt
502/510	krs 1	0,9 g	
502/510	krs 2	1,7 g	Castor fiber costa Castor fiber cranium Alces alces Mt II tai V
502/510	krs 3	40,0 g	Pisces (kalat/fisk) vertebra
502/512	krs 2	1,1 g	
502/512	krs 3	27,2 g	Castor fiber? radius dx prox. epifys. Cervid (hirvieläin/hjorttdjur) humerus Pisces (kalat/fisk)
504/500	krs 1	0,4 g	
504/500	krs 3	32,4 g	
504/500	krs 4	18,8 g	Pisces (kalat/fisk) vertebra
504/502	krs 2		
504/502	krs 3	22,0 g	Castor fiber? phal.1 Alces alces (hirvi/älg) phal. ? Vertebra epifys. ? phal.
504/502	krs 4	0,1 g	
504/504	krs 2	1,9 g	
504/504	krs 3	4,9 g	
504/506	krs 1	0,1g	
504/506	krs 2	27,2 g	Castor fiber phal.3 Exoc lucius (hauki/gädda) dentale dx 2 kpl Exoc lucius (hauki/gädda) articulare dx
504/506	krs 3	1,3 g	
504/508	krs 2	3,7 g	
504/508	krs 3	8,0 g	

Tunnistetut eläimet/ Identifierade ben

Suurin osa tunnistetuista nisäkkäiden luista (ainakin 14 kpl) kuului majavalle (Castor fiber). Hirvieläinten (Cervid) luita havaittiin kahdeksan kappaletta, joista kolme tunnistettiin hirvelle (Alces alces) kuuluvaksi. Materiaalissa oli myös yksi pienen petoeläimen, mahdollisesti näädän (Martes martes) luu.

Linnunluista tunnistettiin yksi kanalinnun (Tetraonidae) luu ja yksi riekon tai teeren luu (Lagopus lagopus tai Lyrurus tetrrix).

Suurin osa 10 kpl tunnistetuista kalanluista kuului haulle (Exocoelotus lucius). Lisäksi tunnistettiin yksi särkikalan (Cypriniformes) luu.

Mest av identifierade däggdjurben (minst 14 st.) hör till bäver (Castor fiber). Ben ifrån hjortdjur (Cervid) var åtta varav tre identifierats som älg (Alces alces). I materialet finns också en ben ifrån litet rovdjur, förmåligen mård (Martes martes).

Ifrån fågelben identifierades en hönsfågel (Tetraonidae) ben och en ben ripa eller orre (Lagopus lagopus eller Lyrurus tetrrix).

Mest av identifierade fiskben hör till gädda (Exocoelotus lucius). En mörtfisk (Cypriniformes) blev också identifierats.

Minimiyksilömäärä/ Minsta individantal (MNI)

Minimiyksilömäärät tunnistetun aineiston perusteella ovat seuraavat: kolme haukea (Esox Lucius), kaksi majavaa (Castor fiber), yksi hirvi (Alces alces), yksi riekko tai teeri (Lagopus lagopus tai Lyrurus tetrrix), yksi kanalintu (Tetraonidae), yksi särkikala (Cypriniformes) ja yksi pieni petoeläin mahdollisesti näätä (Martes martes).

Minsta individantal på grund av analys är: tre gädda (Esox Lucius), två bäver (Castor fiber), en älg (Alces alces), en ripa eller orre (Lagopus lagopus eller Lyrurus tetrrix), En hönsfågel (Tetraonidae), en mörtfisk (Cypriniformes) och en litet rovdjur förmåligen mård (Martes martes).

Iänmääritys/ Åldersbedömning

Majavan (Castor fiber) luista kolme on kasvuikäisen luita. Niistä kaksi samaa luuta (Radius dx. dist. epifys) osoittavat että aineistossa on vähintään kaksi kasvuikäistä Majavaa (Castor fiber).

Tre ben ifrån bäver (Castor fiber) är från subadulta individer. Två av dessa ben är samma ben (Radius dx. Dist. Epifys). Det visar att i materialet finns minst två subadulta bäver (Castor fiber).

Muita huomioita materiaalista/ Andra uppmärkelser

Ruudusta 500/508K neljännestä kerroksesta löytyi luu, jota epäillään luuesineen katkelmaksi.

Bland ben ifån fyndenhet 500/508K lager fyra var en möjlig fragment av benföremål.

Arkeologista pohdintaa/ Arkeologisk samtal

Järvensuo 2 asuinpaikka ajoittuu kampakeraamiikan loppuvaiheeseen (Ka IV) ja Kiukaisten kulttuuriin sekä mahdollisesti pronssikauden alkuun.

Paikan läheisestä suosta, joka on ollut muinoin järvi, on löydetty liistekatiskan paloja sekä tuohi- ja kaarnakohoja. Osteologisesta tutkimuksesta selviää, että näillä on pyydetty siis ainakin haukea ja särkeä. Asuinpaikalta on löydetty nuolen/keihäänkärkiä kvartsista, piistä ja liuskeesta. Näitä on voitu käyttää hirven- ja peuranmetsästyksen ohella varmasti myös pienempien eläinten tappamiseen: majavan, lintujen ja miksei myös kalojen pyynnissä. Useilla paikalta löytyneillä kaapimilla on voitu sitten kaapia eläinten nahkoja. Eläimistä puhuttaessa on syytä mainita saman ”järven” rannalla olevalta osittain samanaikaiselta asuinpaikalta on löydetty karhun- tai hirvenpäinen kauhan tai lusikan varsi. Osteologisesta aineistosta ei vielä ole pystytty tunnistamaan karhun luita, mutta se ei tietenkään todista etteikö karhua olisi paikalla metsästetty.

Läheisestä suosta on löydetty kivikaudella ajoittuvia viljansiitepölyjä, mutta luuaineistosta löydettiin merkkejä pelkästään metsästäjä-keräilijä tyyppin talousmuodosta. Se ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta että myöhemmissä luututkimuksissa löytyy myös kotieläinten luita.

Olen aiemmin pohtinut liikkumista ja yhteyksiä Järvensuolta (Salo 1988), luuaineisto ei kuitenkaan kerro näistä mitään uutta, eikä toivomiani hylkeen luita pystytty aineistosta tunnistamaan. Mahdollista on että paikan asukkaat ovat harjoittaneet vuotuiskiertoa ja muuttaneet rannikolle talveksi.

Järvensuo 2 boplats förläggas till Kamkeramikens sista period (KaIV), Kiukais kulturs tid och förmåligen början på bronsålder.

Ifrån mosse (Som har dåtid varit sjö) som ligger brevid boplats har hittats rester av katsa och näver- och barkflöten. Osteologiska undersökning visar att man har används dom till att fånga gädda och mörtfiskar till ex. Från boplats har man hittats pil- eller spjutspetsar gjord av kvarts, flint och skiffer. Man har används dom till att döda stora djur som älg och hjort och möjligtvis också mindre djur som bäverar, fåglar och fiskar. Med skrapare som har hittats på plats har man sen hanterats skin. När man pratar om djurmaterialet får man ej glömma slev- eller skedskaft som är dekorerad med älg eller björn, som har hittats

ifrån delvis samtida boplats lokaliserad längs samma "sjöns" strand. Ifrån benmaterialet har man inte hittills identifierat björn, men det är förstås möjligt att man har jagat björn.

Man har identifierats sädpollen, men ifrån benmaterialet finns det ingenting som påvisar annan ekonomiform än jägare och samlare (Vuorela, Hicks 1996). Det är inte omöjligt att man i framtiden hittar också domesticerade djur.

Jag har tidigare funderat över farande och kontakter som dåtida människor på Järvensuo har haft (Salo 1998). Benmaterial berättar tyvärr inte ingenting nytt och jag kunde inte identifiera en enda sälben trots att jag ville. Det är fortfarande möjligt att man har haft årligt circulation och flyttats till kusten i vintertid.

Lähteet/ Källförteckning:

Vuorela, I. – Hicks, S (1996): Human impact on the natural landscape in Finland.
A review of the pollen evidence. *Pact* 50 – III.2.

Painamattomat lähteet/Otrykta källor:

Pohjakallio, Lauri (2001): Humppila Järvensuo 2 kaivauskertomus, Museovirasto/
Museivärdet

Salo, Kati (1998): Humppilan järvensuon kivi- ja varhaismetallikautisesta
asutuksesta ja sen suhteesta ympäristöönsä, Proseminaari,
Helsingin yliopisto/ Helsingfors universitet

LOUNAIS-HÄMBBEN MUSEO

HUMPPILA 4
HUHTI
JÄRVENSUO 2

ASUINPAIKKA
SIJAITSEE KUVAAN
KESKELLÄ MÄT-
SÄSSÄ.
KUVA LÄNSILUO-
TTESTA.

V. F. 1541

KAIVAUSTA 501
AVATTUNA
KUVA ITÄKAA-
KOSTA

V. F. 1519

KAIVAUSTA 501
KUVA ETELÄSTÄ

V. F. 1521

KAIVAUSTASO 1
JA ASUINPAIKKA
TASANNUTTA,
KUVA POKKOSI-
SESTA.

KAIVAUSTASON 3
KIVEYSTÄ ON
POISTETTU JA
KAIVAUS JAT-
KUU.
KUVA KAAKOSTA.

KIVIKIRVES KM 32925:71
"IN SITU"